

บทที่ 4

การศึกษาของประเทศไทย

ประวัติการศึกษาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยปฏิรูปการศึกษา

การศึกษาสมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. 1800 - 1921)

การศึกษาไทยในสมัยกรุงสุโขทัยนี้เน้นหนักไปทางด้านพลศึกษา คือ ได้ฝึกฝนวิชาต่อสู้ข้าศึกศัตรู เช่น มวย กระบี่ กระบอง ในสมัยนั้นผู้ชายไทยอายุ 20 ปีขึ้นไปจะต้องเป็นทหารรับใช้ประเทศในยามสงคราม จึงมีการฝึกหัดการต่อสู้ข้าศึกด้วยดาบ พลอง โล่ ดั้ง ทอก เป็นต้น ในยามสงบก็ประกอบอาชีพด้วยการเพาะปลูก- เป็นส่วนใหญ่ การศึกษาเกี่ยวกับการอ่านเขียนหนังสือยังไม่เกิดขึ้น จนมาถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหงพระองค์ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 1826 เมื่อทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้น ขึ้นแรกพระองค์ทรงสั่งสอนให้แก่พระราชวงศ์ ชำราชาบริวาร ตลอดจนราษฎรให้หัดอ่านหัดเขียนหนังสือไทยใหม่ สถานที่สอนหนังสือของพระองค์คือที่พระราชวัง และที่พระแท่นมนังคศิลา นอกจากนั้นในสมัยของพระองค์ยังมีการสอนหนังสือกันตามสำนักสงฆ์หรือวัด และสำนักราชบัณฑิต เป็นต้น การศึกษาไทยในสมัยนั้นจัดให้กับผู้ชายเท่านั้น โดยมีพระภิกษุผู้แตกฉานทางพระธรรมวินัยเป็นครูสอน ส่วนการศึกษาของผู้หญิงจะได้รับจากครอบครัวของตนเอง หรือครอบครัวของญาติ ส่วนใหญ่เป็นวิชาแม่บ้าน เช่น การทำครัว ทำขนม มวนบุหรี่และจับพลู แต่ในตระกูลขุนนางชั้นสูง เด็กผู้หญิงบางคนก็ได้เรียน อ่าน เขียนหนังสือด้วยเหมือนกัน โดยมีพรหมณ์หรือราชบัณฑิตเป็นผู้สอนเรียนกันในสำนักราชวัง

สั่งขยนาพระสงฆ์ เพื่อให้ผู้อยู่ในพระธรรมวินัยและตั้งใจศึกษาอบรมและสอนหนังสือให้แก่ลูกศิษย์ต่อไป ส่วนทางด้านวรรณคดีพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ไว้หลายตอน นอกจากนั้นยังมีนักกวีบางท่านในสมัยของพระองค์ คือ หลวงศรีวิเชียร และ นายสวน มหาตเล็ก เป็นต้น

การศึกษาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 - 2414)

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงย้ายเมืองหลวงมาตั้งที่กรุงเทพมหานคร พระองค์จึงมีเวลาน้อยใน เรื่องการจัดการศึกษา แต่อย่างไรก็ดีพระองค์ได้จัดทำนุบำรุง การศึกษา คือ จัดให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ เปรียญตรี เปรียญโท และเปรียญเอก ส่วนการศึกษาด้านอักษร- ศาสตร์และวรรณคดี พระองค์ได้ทรงรวบรวมนักปราชญ์ราชบัณฑิตเพื่อช่วยกันรวบรวม คำรับคำราและวรรณคดีต่าง ๆ ที่ถูกทำลายไปในสมัยกรุงศรีอยุธยาให้สมบูรณ์ดังเดิม และพระองค์ยังช่วยส่งเสริมการแต่งวรรณคดีต่าง ๆ ขึ้นด้วย ในสมัยของพระองค์ได้ เริ่มมีการแปลวรรณคดีของต่างชาติ เช่น ขงมอญ และของจีนมาเป็นภาษาไทย การ ศึกษาทางด้านศิลปการก่อสร้างนั้นได้มีการสร้างปราสาทราชวัง วัดพระศรีรัตนศาสดา- ราม และวัดพระเชตุพน ซึ่งนับว่าเป็นศิลปะที่งดงามมาก พระองค์ยังได้ทรงชำระกฎหมาย ต่าง ๆ ที่คงเหลืออยู่ในขณะนั้นประกาศใช้สำหรับถือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม แก่คู่กรณี นอกจากนั้นยังได้มีการปรับปรุงวิชาการต่าง ๆ ที่เคยได้รับจากชาติยุโรป ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชให้ทันกับกาลสมัย

ในสมัยรัชกาลที่ 2 มีชาวยุโรปเข้ามาติดต่อหลายชาติ เช่น โปรตุเกส อังกฤษ (สำหรับชาวอังกฤษเข้ามาผูกไมตรียังตกลงกันไม่ได้ เพราะมีปัญหาเรื่องภาษา ก็สิ้นสมัยของพระองค์เสียก่อน) ในสมัยนี้ได้รับเอาวิทยาการแบบตะวันตกมากขึ้น พร้อมกับเห็นความสำคัญของการที่จะต้อง เรียนรู้ภาษาต่างประเทศมากขึ้น ทางด้าน

ศาสนาที่ได้โปรดให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรม ได้แบ่งการสอบให้ละเอียดขึ้นกว่าเดิม คือ ให้มี 9 ประโยค หลักสูตรพระปริยัติธรรมยากขึ้นและสูงขึ้นกว่าเดิม ทำให้มาตรฐานความรู้ทางภาษาบาลีสูงขึ้น ทางด้านศิลปวรรณคดีพระองค์นับได้ว่าทรงเป็นศิลปินชั้นเยี่ยม โปรดวิชาช่างฝีมือเป็นอันมาก โดยเฉพาะการแกะสลักฝีพระหัตถ์ในทางแกะสลักไม้ที่ยังหาผู้ได้ในปัจจุบัน คือ บานประตูโบสถ์วัดสุทัศน์ เป็นต้น กวีที่มีชื่อเสียงในสมัยของพระองค์ คือ สุนทรภู่ พระเทพโมลี สมเด็จพระพรมาณูชิตชินโนรส เป็นต้น ท่านเหล่านี้ได้สำเร็จการศึกษามาจากวัดทั้งสิ้น นอกจากนั้นพระองค์ยังทรงโปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นสำหรับเลี้ยงพระภิกษุสามเณร คนชรา และคนพิการ และเวลาว่างก็ใช้เป็นสิ่งแสดงธรรมหรือสอนหนังสือวิชาการต่าง ๆ แก่คนทั่วไป การศึกษาที่รับแบบอย่างมาจากชาวยุโรป และได้เจริญมากขึ้นในสมัยของพระองค์ คือ วิชาการก่อสร้างป้อมปราการอย่างยุโรป เป็นต้น

ในสมัยรัชกาลที่ 3 สภาพการณ์ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น ประเทศพม่ากำลังมีเรื่องกับประเทศอังกฤษ ฉะนั้น ประเทศไทยต้องอยู่ในฐานะต้องระมัดระวังตัวในการดำเนินนโยบายกับต่างประเทศเป็นพิเศษ และด้วยพระปรีชาญาณสุขุมรอบรู้ เหตุการณ์ผันแปรของโลก จึงยอมเสียบางสิ่งบางอย่างเมื่อต้องเสีย ทั้งนี้เพื่อรักษาเอกราชของชาติไทยไว้ การศึกษาในสมัยของพระองค์ได้โปรดให้สร้างและทรงบูรณะปฏิสังขรณ์วัดทั่วประเทศทั้งหมด 35 วัด และได้บูรณะวัดพระเชตุพนฯ โดยให้จารึกวิชาการต่าง ๆ ไว้ที่วัดเมื่อ พ.ศ. 2379 คือ วิชาอักษรศาสตร์ การแพทย์ ช่างฝีมือ เป็นต้น สาเหตุที่พระองค์ได้จารึกวิชาต่าง ๆ ไว้ในแผ่นศิลาที่วัดนี้ เพราะคนในสมัยนั้นห่วงหาวิตกกันมาก พระองค์ได้นำเอาวิชาการที่สำคัญเหล่านั้นมาจารึกไว้ เพื่อให้ประชาชนทุกชั้นได้ศึกษาหาความรู้โดยเสมอภาคกัน จึงนับได้ว่าวัดนี้เป็นตลาดวิชาแห่งแรกของคนไทย ในสมัยนั้นสันนิษฐานกันว่าได้มีหนังสือเกิดขึ้นใหม่อีก 2 เล่ม คือ หนังสือประถม ก กา และหนังสือประถมมาลา แต่ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้แต่ง ทางด้านการ

ติดต่อกับชาวต่างประเทศนั้นพวกสอนศาสนาของชาวอเมริกันนับว่ามีบทบาทและเป็นที่ยอมรับของคนไทยโดยทั่วไป บุคคลที่ทำให้การเรียนหนังสือไทยแพร่หลายขึ้น คือ นายแพทย์ ดี.บี.บริดเจย์และภรรยา ทั้งสองท่านนี้ได้นำเอาวิชาแพทย์สมัยใหม่มาเผยแพร่ สอนภาษาอังกฤษให้แก่พวกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และได้ตั้งโรงพิมพ์หนังสือไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2379 แต่เดิมการเรียนภาษาไทยทำได้ยาก เพราะตำราต้องเขียนด้วยมือและได้คัดลอกต่อ ๆ กันมา ผู้เป็นเจ้าของตำราก็หวงแหน เพราะกว่าจะลอกมาได้แต่ละฉบับต้องเสียเวลานาน ครั้นเมื่อมีการพิมพ์หนังสือขึ้นสามารถพิมพ์ได้ทีละมาก ๆ การผลิตตำราก็ง่าย ราคาถูกลง คนธรรมดาก็สามารถซื้อหาไปเรียนได้ จึงทำให้การศึกษาแพร่ไปอย่างกว้างขวาง

ในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นการเริ่มเปลี่ยนแปลงจากยุคเก่ามาสู่ยุคใหม่ เช่น การแต่งกาย ประเพณีการเข้าเฝ้า ฯลฯ พระองค์ได้จ้างฝรั่งเข้ามาเป็นล่ามตามส่วนราชการต่าง ๆ และให้ช่วยแปลตำราย่าง จ้างนายทหารอังกฤษเข้ามาเป็นครูฝึกวิชาการทหารแบบยุโรป ทางด้านการศึกษาพระองค์ได้ศึกษาแล้วเรียนทางศาสนาจนได้เปรียญ 9 ประโยค จึงเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนามาก พระองค์ทรงจัดตั้งสังฆคณะธรรมยุตขึ้น เนื่องจากทรงเห็นว่าพระสงฆ์ในสมัยนั้นปฏิบัติตนไม่เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย นอกจากนั้นพระองค์ยังมีพระประสงค์จะให้การศึกษาเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง จึงโปรดให้จัดสร้างโรงพิมพ์ของคนไทยขึ้นที่วัดบวรนิเวศน์เป็นครั้งแรก เพื่อพิมพ์หนังสือสอนศาสนาพุทธแข่งกับหนังสือสอนศาสนาคริสต์ พระองค์ทรงสนับสนุนให้สตรีได้เข้าโรงเรียนมากกว่าแต่ก่อน ถึงกับตั้งโรงเรียนขึ้นในพระบรมมหาราชวัง ระยะแรกให้พวกสอนศาสนาเป็นครู ต่อมาเกิดปัญหาทางศาสนาจึงได้จ้างนางเลียวโนเวนส์ (แหม่มแอนนา) สอนต่อ การศึกษาในสมัยนั้นเจริญกว้างขวางมากกว่าเดิม โดยหมอบริดเจย์ได้จัดพิมพ์หนังสือแบบเรียนภาษาไทย หนังสือจินตคณิต ปฐม ก กา ปฐมมาลา เผยแพร่ไปสู่ราษฎรสามัญหาซื้อศึกษาแล้วเรียนได้

ในสมัยรัชกาลที่ 5 การศึกษาไทยได้เริ่มวางรากฐานเป็นแบบแผนขึ้น ในสมัยนี้มีการปฏิรูปการเมืองและสังคม เพื่อให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ จึงเห็นว่าการศึกษาในวัดเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนต่าง ๆ ขึ้น เช่น "โรงเรียนหลวง" เป็นสถานการศึกษาที่ตั้งขึ้นในพระบรมมหาราชวังเป็นแห่งแรก ผู้เรียนก็เป็นบุตรหลานขุนนางและเจ้านาย ต่อมาทรงโปรดให้จัดตั้งโรงเรียนทหารมหาดเล็ก โดยคัดเลือกบุตรหลานผู้มีตระกูลสูงมาฝึกหัด ซึ่งต่อมาโรงเรียนนี้สถาปนาเป็น "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ต่อมาได้ขยายการศึกษาออกไปนอกพระบรมมหาราชวัง เปิดโอกาสให้พลราษฎรทั่วไปได้ศึกษาเล่าเรียนโดยทรงตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นที่วัดมหรธพารามเป็นแห่งแรก แล้วจึงขยายออกไปตามหัวเมืองหรือมณฑลต่าง ๆ โรงเรียนที่ใช้สถานที่ของวัด มีจุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ การศึกษาในระยณะนี้เริ่มมีแบบแผนขึ้น คือ มีหลักสูตร มีแบบเรียน มีการสอบไล่ เพื่อหามาตรฐาน โดยแบ่งเป็น 2 ประโยค คือ ประโยคหนึ่งและสอง หลักสูตรที่เรียนนอกจากการอ่านเขียนแล้วยังมีวิชาเลขและวิชาอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ใน "ระบบราชการ" ในปี พ.ศ.2430 ประกาศตั้งกรมศึกษาธิการขึ้น และยกฐานะขึ้นเป็นกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ.2435 โดยทำหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนดูแลเรื่องแบบเรียนหลวง และการสอบไล่ และมีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย ประกาศตั้งโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดต่าง ๆ ทั้งกรุงเทพฯ และหัวเมือง มีพระภิกษุเป็นผู้สอน อนุญาตให้เอกชนเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษา โดยขออนุญาตกระทรวงธรรมการก่อน โรงเรียนที่จัดตั้งโดยเอกชนเรียกว่า "โรงเรียนเซนต์คิกดี" ในสมัยนี้ชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวอังกฤษได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องการศึกษาของประเทศมากขึ้น

ในปี พ.ศ.2441 พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ซึ่งขณะนั้นเป็นอัครราชทูตพิเศษประจำประเทศอังกฤษ ได้ศึกษาระบบการศึกษาของ

อังกฤษเป็นอย่างดี แล้วจึงเขียนโครงการการศึกษาขึ้นในปี พ.ศ.2441 ทูลเกล้าถวายแด่รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงพิจารณาโปรดเกล้าฯ ใช้เป็นแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย และในปี พ.ศ.2445 รัชกาลที่ 5 ได้โปรดเกล้าฯให้หลวงไพศาลศิลปศาสตร์ (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา หรือเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) พระยาอนุกิจวิฑูร (สันตท เทพหัสดิน ณ อยุธยา) และพระยาชำนาญบรรณาคม (อ่อน สาริกบุตร) เดินทางไปดูการศึกษา ณ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งเขาจัดการศึกษาเป็นแบบแผนแล้ว โดยให้เกิดทางสมทบไปกับพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ซึ่งไปปรับสมเด็จพระบรมโอรสธิดาราช สยามมกุฎราชกุมาร และได้กลับมาเสนอร่างแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นใหม่ โดยจัดแบ่งโรงเรียนเป็น 2 ประเภท คือ

- ประเภทสามัญศึกษา (General Education) จัดให้มีชั้นมูล

ประถม และมัธยมศึกษา วิชาที่ใช้สอนในระดับสามัญศึกษา ได้แก่ อ่าน เขียน เลข บัญชีและศีลธรรม ฯลฯ

-ประเภทวิสามัญศึกษา (Special or Technical Education)

เป็นโรงเรียนอาชีพชั้นประถมและมัธยม วิชาที่จัดสอนเป็นวิชาพิเศษ เช่น วิชาครู แพทย์ ช่างและวิชาชีพอย่างอื่น เป็นต้น

จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงการศึกษาแห่งชาติจากฉบับแรกมาจนเป็นฉบับที่สองเร็วมาก ห่างกันเพียง 5 ปีเท่านั้น การศึกษาฉบับแรก พ.ศ.2441 มุ่งผลิตคนให้เข้ารับราชการมากเกินไป แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ.2445 ได้เปลี่ยนแนวเป็นผลิตคนออกมาประกอบอาชีพส่วนตัวบ้าง เช่น ทหาร แพทย์ อาจารย์ แล้วเข้ารับราชการขั้นสูงไปเลย พอมาถึงปี พ.ศ.2450 กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนแผนการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง แบ่งชั้นเรียนออกเป็น 2 สาย แยกกันโดยเด็ดขาด คือ สายสามัญศึกษาและสายวิสามัญศึกษา การศึกษาสมัยนี้เน้นการศึกษาสาย -

วิสามัญศึกษาหรืออาชีวศึกษามากทีเดียว ส่วนระดับอุดมศึกษานั้นทั้ง 2 สายมากำหนด
ใน พ.ศ.2451

ตั้งแต่ พ.ศ.2453 เป็นต้นมากระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้จัดการศึกษา
เบื้องต้น โดยมีข้าหลวงเทศภิบาลรับผิดชอบ การจัดการศึกษาเบื้องต้นทุกจังหวัดและ
มีข้าหลวงธรรมการเป็นผู้ดูแล ส่วนการศึกษาที่สูงเท่านั้นที่กระทรวงธรรมการเป็นผู้จัด

ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2454 - 2468) การศึกษาในสมัยนี้ได้
จัดขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวาง มุ่งให้การศึกษาสอนให้พลเมืองมีความรู้ใน
การทำมาหาเลี้ยงชีพ โดยควรแก่อัธยาศัยของแต่ละคนไม่เฉพาะฝึกงานสำหรับใช้ในราชการ
เท่านั้น รัชกาลที่ 6 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนชั้นจัดสอน
ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งแรกของไทย ปัจจุบัน
โรงเรียนนี้คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปลี่ยนเมื่อ 26 มีนาคม 2459 ครั้งแรกเปิด
สอน 4 คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์
และคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ในปี พ.ศ.2456 เปิดหลักสูตรเรียนชั้น
ประถม 3 ปี (ป.1 - 3) และมัธยม 3 ปี เป็นการเรียนความรู้สามัญศึกษาที่ทุกคน
รู้มากน้อยตามควรแก่อัธยาศัยของแต่ละคน ความรู้สามัญได้แก่ เลขคณิต จรรยา เขียนไทย
อ่านไทย เป็นต้น ประเภทวิสามัญศึกษามีหลักสูตรเรียนชั้นประถม 2 ปี (ป.4 -5)
ผู้เรียนจบสามัญศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 2 และมัธยมปีที่ 3 แยกไปเรียนวิชาชีพค้าและสูง
ได้ ผู้เรียนจบมัธยมปีที่ 8 แยกไปเรียนชั้นอุดมศึกษาได้ ในปี พ.ศ.2458 มีการ
ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติฉบับหนึ่ง ในปี พ.ศ.2464 ในสมัยรัชกาลที่ 6 มี
เหตุการณ์สำคัญในวงการการศึกษาของไทยเกิดขึ้น คือ ได้ตรา พ.ร.บ.ประถมศึกษาชั้น
ออกบังคับให้เด็กที่มีอายุ 7-14 ขวบ (ย่างเข้า 15 ปี) จะต้องอยู่ในโรงเรียนและ
ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เว้นเสียแต่ว่าเด็กที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียนเกิน 2 กม.
หรือเด็กจบประถมศึกษาก่อนอายุ 14 ปี และในปีเดียวกันนั้นได้ประกาศใช้แผนการ-

ศึกษาชาติฉบับใหม่ขึ้น มีสาระสำคัญคือ ระดับประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาทั้งประเภทสามัญและวิสามัญใช้เวลาเรียน 8 ปี นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้บังคับให้ราษฎรเสียเงินบำรุงการศึกษา เรียกว่า "เงินศึกษาพลี" ประมาณ 1 - 3 บาท แล้วแต่ท้องถิ่นโดยเก็บจากชายฉกรรจ์ทุกคนที่มีอายุระหว่าง 18 - 60 ปี มาเลิกเก็บเมื่อปี พ.ศ.2473 และในปี พ.ศ.2464 ปีเดียวกันกับออก พ.ร.บ.ประถมศึกษาศึกษานั้นเอง กระทรวงธรรมการก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงศึกษาธิการ

ในสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ.2468 - 2477) รัชกาลที่ 7 ทรงเห็นว่า การแยกกรมธรรมการไปอยู่กระทรวงวัง (ใน พ.ศ.2462) และเปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการ ไม่ต้องดูแลการศาสนานั้นไม่เหมาะสม เพราะทรงเห็นว่า การศึกษาไม่ควรแยกจากศาสนา จึงได้โอนกรมธรรมการกลับมาใหม่ เปลี่ยนชื่อจาก กระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการอย่างเดิม (ต่อมาได้เปลี่ยนกลับเป็น กระทรวงศึกษาธิการในปี พ.ศ.2484) และในปี 2475 ได้จัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น ทำหน้าที่กำหนดแบบแผนการศึกษาของชาติขึ้น มีสาระสำคัญคือ ระบบการศึกษาให้มี มูลศึกษา (3 - 6 ปี) ประถมเรียน 4 ปี ถ้าต้องการประกอบอาชีพง่าย ๆ ก็ต่ออีก เป็น ป.7 มัธยมเรียน 8 ปี แบ่งเป็นประโยคต้น 4 ปี ประโยคปลาย 4 ปี แล้วจึง ต่อในชั้นอุดมศึกษาได้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 สาย คือ

- สายสามัญ ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ทั่ว ๆ ไป แบ่งการสอนออกเป็นชั้นประถม 1 - 4 ปี มัธยมต้น (ม.1 - 4) มัธยมปลาย (ม.5 - 8)

- สายอาชีพศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาซึ่งเป็นความรู้สำหรับประกอบอาชีพรับช่วงจากสามัญศึกษาทุกระยะที่จบประโยค

ในสมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ.2477 - 2489) ในสมัยรัชกาลที่ 8 รัฐบาลเห็นว่าแผนการศึกษา พ.ศ.2475 ใช้เวลาเรียนในชั้นประถมและมัธยมนานเกิน 12 ปี (ทั้งนี้ไม่ได้มีประถม 5 - 6 เพราะใช้เรียนเฉพาะผู้ที่ไม่ต้องการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา) กระทรวงธรรมการจึงประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ปี พ.ศ.2479 โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นประถมต้น 4 ปี มัธยมต้น 3 ปี มัธยมปลาย 3 ปี (4-3-3) แต่ผู้ที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องผ่านการศึกษาระดับเตรียม-อุดมศึกษาอีก 2 ชั้นก่อน ส่วนสายอาชีวศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ชั้นต้น ชั้นกลาง และชั้นสูง รับช่วงต่อจากสามัญศึกษาไปทุกระยะที่จบชั้นประโยค ปี พ.ศ. 2488 ได้ยกฐานะครูชั้น โดยมีคุรุสภาเป็นผู้ควบคุม รับผิดชอบและให้ความเห็นแก่กระทรวงศึกษาธิการ

ในสมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2489 - ปัจจุบัน) หลังจากประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติในปี พ.ศ.2491 แล้ว ในปี พ.ศ.2493 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการของโครงการศึกษาขึ้น และเกิดมีโครงการขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี ตรงตามมติของยูเนสโกที่กรุงการาจี เมื่อปี พ.ศ.2503 ในปี พ.ศ.2494 กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแผนการศึกษาชาติใหม่ เป็นแผนการศึกษาฉบับแรก ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 มีสาระสำคัญคือ ระดับประถมมี 4 ปี และระดับมัธยมมี 3 ปี โดยแบ่งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นสายวิชาสามัญศึกษา สายสามัญศึกษา และสายอาชีวศึกษา และมัธยมปลายเรียน 3 ปี นอกจากนั้นได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ การศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มเติมขึ้นด้วย ในปี พ.ศ.2497 ได้ยกฐานะของโรงเรียนฝึกหัดครู เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพทางการศึกษาของครู และได้ตั้งสถาบันการศึกษาผลิตครูปริญญาขึ้นโดยเฉพาะอีกด้วย ในปี พ.ศ.2502 จัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น โดยให้ทำหน้าที่หลักคือ ร่างแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นใหม่ โดยคำนึงถึงความ

ต้องการของรัฐบาล และประกาศใช้แผนการศึกษาชาติในปี พ.ศ.2503 มาจนถึง พ.ศ.2520 แต่บางส่วนยังคงใช้แผนการศึกษา พ.ศ.2503 อยู่จนถึงปีการศึกษา 2525 จึงจะเลิกได้หมด แผนการศึกษา 2503 ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไปจากเดิมมาก ระดับการศึกษาเพิ่มขึ้นเป็น 7 ชั้น แบ่งเป็นประโยคประถมศึกษาตอนต้น 4 ชั้น และตอนปลาย 3 ชั้น ระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ชั้น ได้แก่ สายสามัญและสายอาชีพ ส่วนมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็นสายสามัญ 2 ชั้น และสายอาชีพ 3 ชั้น สำหรับระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาต่อจากมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ในปี พ.ศ.2517 ได้มีการทวนไปคิดถึงจุดบกพร่องในการจัดการศึกษาของชาติในด้านต่างๆ แล้วพบว่า จะต้องมีการปรับปรุงการศึกษาของชาติใหม่ จึงได้มีการรวบรวมบุคคลหลายฝ่ายหลายอาชีพ ตั้งเป็นคณะกรรมการพื้นฐานปฏิรูปการศึกษา และจะได้มีการปฏิรูปการศึกษาของชาติต่อไป ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับ พ.ศ.2520 ขึ้น และใช้ในปัจจุบันนี้

การจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้ การศึกษาเป็นตัวเร่งที่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในสิ่งต่าง ๆ ในสังคม พัฒนาการที่เด่นที่สุดอันเป็นผลของการศึกษาในปัจจุบัน คือ เศรษฐกิจและการเมือง ประดิษฐ์กรรมและสินค้าใหม่ ๆ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลจากการศึกษาและค้นคว้าวิจัยอันเป็นกระบวนการอีกอย่างหนึ่งของการศึกษา ประเทศที่มีความเจริญในทางการศึกษาเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเป็นประเทศที่มีความเจริญมั่งคั่งในทางเศรษฐกิจด้วยเช่นเดียวกัน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา รัสเซีย ญี่ปุ่นและออสเตรเลีย ฯลฯ

ความตื่นตัว เรียกร้องและต่อสู้ทางการเมืองเพื่อให้ได้เอกราชสมบูรณ์ ในประเทศอาณานิคมและความตื่นตัวให้ได้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ในประเทศเอกราชเก่าแก่แต่กำลังพัฒนาล้วนเป็นผลของการศึกษาหรือเป็นผลของการ สอนของครู และเป็นผลของการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ อินโดนีเซียและไทย เป็นต้น

การศึกษาจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในประเทศซึ่งต้องการพัฒนาใน ด้านเศรษฐกิจและการเมือง จะต้องให้ความสนใจและสนับสนุนในด้านการลงทุนเพื่อ การศึกษาให้มากที่สุด

การศึกษาไทยในปัจจุบันใช้แผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 และให้ใช้บังคับตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป และให้จัดให้บริบูรณ์ตามแผนนี้ ไม่ช้ากว่าวันสิ้นปีการศึกษา 2525 และตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ได้กล่าวถึงการ บริหารการศึกษาไว้ในหมวดที่ 4 ดังนี้ คือ

1. ให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานทั้งของรัฐ ของท้องถิ่น ของเอกชน และของต่างประเทศ ตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการ ศึกษาในประเทศไทย ซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ จัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ
2. สนับสนุนให้มีการสรรหาผู้ปกครองและตัวแทนประชาชนทั่วไป เข้า ร่วมบริหารการศึกษาในท้องถิ่น
3. ให้จัดระบบการบริหารงานบุคคลฝ่ายการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบ บริหารงานบุคคลของทางราชการ
4. ส่งเสริมให้สถานศึกษาเอกชนให้มีความคล่องตัวในการบริหาร และการพัฒนาทางวิชาการภายใต้ขอบเขตแห่งกฎหมาย

การจัดการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน แบ่งออกเป็นระบบใหญ่ ๆ
ได้ 2 ระบบด้วยกัน คือ

1. ระบบบริหารการศึกษา
2. ระบบการศึกษา ระบบการศึกษาแบ่งออกเป็น การศึกษาในระบบ
และระบบโรงเรียน

ระบบบริหารการศึกษา

ปัจจุบันมีส่วนราชการที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาทั้งทางตรงและ
ทางอ้อมหลายแห่ง เช่น สำนักงานรัฐมนตรีโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวง-
มหาดไทยโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลกรุงเทพมหานคร จังหวัดและอำเภอ
ต่างก็เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารการศึกษา เมื่อรวมส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ
การบริหารการศึกษา เข้าด้วยกัน ก็เรียกได้ว่าเป็นระบบบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบของระบบบริหาร
การศึกษา (System) กระบวนการบริหารการศึกษา (Process) และงานบริหาร
การศึกษา (Task) จึงเรียกได้ว่าเป็นการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาของไทยแบ่งออกเป็น การบริหารการศึกษารัฐ
กลาง การบริหารการศึกษารัฐภูมิภาค และการบริหารการศึกษารัฐท้องถิ่น ดัง
มีรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

การบริหารการศึกษารัฐกลาง หน้าที่การบริหารการศึกษารัฐกลาง
จะควบคุมการบริหารการศึกษาทั่วราชอาณาจักรเกี่ยวกับการวางนโยบายและแผนการ
ศึกษา รับผิดชอบจัดการศึกษาในโรงเรียนและจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เสนอ นโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติต่อคณะรัฐมนตรี

การจัดการศึกษาในส่วนกลางมีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ดังนี้คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรม ซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี บริหารงานโดยองค์คณะบุคคล เรียกว่า คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีบทบาทอันสำคัญในการประสานนโยบายในการบริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ ของชาติไว้ด้วยกัน อันจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้การบริหารการศึกษาของชาติมีเอกภาพได้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นคณะเสนาธิการเกี่ยวกับการศึกษาให้แก่รัฐบาลด้วย สำหรับส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือและเป็นหน่วยงานสนับสนุน เพื่อดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การร่วมจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. ทบวงมหาวิทยาลัย เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกระทรวง ทบวงมหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินการและกำกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของรัฐและของเอกชน นอกจากสถาบันวิชาเฉพาะที่อยู่ในอำนาจหน้าที่กระทรวงอื่น

ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นส่วนราชการที่กำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณ และให้มีเสรีภาพทางวิชาการ ส่วนการบริหารและการดำเนินกิจการภายในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยนั้นเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันนั้น ๆ เพราะวามหาวิทยาลัยหรือสถาบันแต่ละแห่งเป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกรมและเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

3. กระทรวงศึกษาธิการ เป็นส่วนราชการที่มีฐานะเป็นกระทรวง มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา เฉพาะในส่วนกลางกับ-โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรมการฝึกหัดครู มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การศึกษาพิเศษ ควบคุมการศึกษาเอกชนในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และรับผิดชอบงานด้านวิชาการของการประถมศึกษาในสังกัดกระทรวงมหาดไทย

การบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูในสังกัดกระทรวงศึกษา- ธิการ เป็นอำนาจหน้าที่ของคุรุสภา ซึ่งปฏิบัติการแทน ก.พ. ตามที่ได้รับมอบหมายและ โดยที่กฎหมายกำหนดให้คุรุสภาเป็นสภาในกระทรวงศึกษาธิการ

4. กระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่ควบคุมดูแลองค์การปกครองท้องถิ่น โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ควบคุมดูแลองค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาล กระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานที่จัดการศึกษา 3 หน่วยงาน คือ

กรมแรงงาน รับผิดชอบเกี่ยวกับการฝึกอบรมคนที่มีงานอยู่แล้วใน ธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นการฝึกยกระดับฝีมือ การฝึกช่างฝึกหัด การฝึกหัวหน้างาน การฝึกครูฝึก และการฝึกเตรียมคนให้ธุรกิจอุตสาหกรรม มีสถาบันฝึกอบรม 1 แห่ง ที่กรุงเทพฯ

กรมการพัฒนาชุมชน ดำเนินการเกี่ยวกับการฝึกอบรมเยาวชน ในท้องถิ่น ในเขตศูนย์ฝึกอบรมและเขตใกล้เคียงให้มีลักษณะเป็นผู้นำ มีอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

กรมราชทัณฑ์ ดำเนินการฝึกอาชีพแก่ผู้ต้องโทษที่อยู่ในเรือนจำ ต่าง ๆ ทั่วประเทศ

การจัดการศึกษาในส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา

ดังนี้ คือ

1. จังหวัด เป็นหน่วยงานทางการศึกษาในระดับภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ซึ่งมีศึกษาธิการจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านวิชาการโดยตรง ได้แก่ หน่วยงานศึกษานิเทศก์ ซึ่งสังกัดกรมสามัญศึกษา

ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของจังหวัด และมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานการศึกษาในส่วนภูมิภาคด้วยโรงเรียนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรับผิดชอบ คือ โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่

2. อำเภอ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการศึกษาในระดับอำเภอ ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ โดยรับผิดชอบในการบริหารการศึกษาเฉพาะในเขตอำเภอเท่านั้น นายอำเภอมีหน้าที่รับผิดชอบงานบริหารการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับราชการบริหารส่วนภูมิภาค โดยผ่านทางศึกษาธิการอำเภอ หน้าที่และลักษณะงานของศึกษาธิการอำเภอคล้ายคลึงกับงานของศึกษาธิการจังหวัด เว้นแต่จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในอำเภอเท่านั้น

การจัดการศึกษาในส่วนท้องถิ่น มีหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษา

ดังนี้ คือ

1. เทศบาล มีหน้าที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาล โดยได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลผ่านกระทรวงมหาดไทย ครูที่สอนในโรงเรียนเทศบาล เรียกว่า พนักงานครูเทศบาล มีฐานะเป็นครูตามกฎหมาย นอกจากนั้นยังมีศึกษานิเทศก์ของเทศบาลอีกด้วย

2. กรุงเทพมหานคร เป็นทบวงทางการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาก็คือ จัดการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสำนักงานการศึกษาซึ่งเทียบระดับกรม ทำหน้าที่บริหารการศึกษา ครูที่สอนในโรงเรียนของกรุงเทพมหานคร เรียกว่า ข้าราชการกรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นครูตามกฎหมาย-ครู และยังมีศึกษานิเทศก์ของกรุงเทพมหานครด้วย

3. เมืองพัทยา เมืองพัทยามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ก็คือ จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตเมืองพัทยา โดยใช้เงินงบประมาณของเมืองพัทยาเองส่วนหนึ่ง และได้รับเงินอุดหนุนช่วยเหลือจากกระทรวงมหาดไทย มีกองการศึกษาทำหน้าที่บริหารการศึกษาในเขตเมืองพัทยา

การบริหารการศึกษาของไทยในปัจจุบันยึดหลักการบริหารแบบอำนาจอยู่ในส่วนกลาง ถึงแม้ว่าระยะหลัง ๆ มานี้ได้มีการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูประบบบริหารการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะกระจายอำนาจในการบริหารการศึกษาไปยังท้องถิ่นบ้างก็ตาม แต่อำนาจในการวินิจฉัยสั่งการที่สำคัญ ๆ ก็ยังขึ้นอยู่กับส่วนกลางเหมือนเดิม จึงทำให้การบริหารงานในระดับท้องถิ่นไม่ค่อยคล่องตัวเท่าที่ควร

ระบบการศึกษา

ตามแผนการศึกษาปี พ.ศ.2520 ได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับก่อนประถมศึกษา

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาระดับอนุบาล เป็นการศึกษาก่อนภาคบังคับ ซึ่งจะจัดให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ขวบ โดยมุ่งที่จะเตรียมเด็กให้พร้อมในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อที่จะเข้าเรียน

ในระดับประถมศึกษาต่อไป การศึกษาระดับนี้รัฐมีความมุ่งหมายที่จะให้เอกชนและท้องถิ่นเข้าร่วมรับภาระในการจัดเป็นส่วนใหญ่ กระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศขึ้น เป็นโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกในประเทศไทย เปิดทำการสอนเมื่อ 2 กันยายน 2484 ในสังกัดกองฝึกหัดครู กรมสามัญศึกษา รัฐบาลได้มองเห็นความจำเป็นของการจัดการศึกษาระดับนี้ให้แก่ชาวชนบทที่ห่างไกล จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาวขึ้นเพื่อพิจารณาปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก และที่เกี่ยวข้องกับเด็กแล้วหาช่องทางแก้ปัญหานั้น ตลอดจนเสริมสร้างและพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นช่วงอายุของเด็กไทยระหว่าง 0-14 ปี ทางกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนในระดับประถมศึกษาหลายโครงการด้วยกัน แต่จะขอยกตัวอย่างมาเพียงบางโครงการ คือ กรมสามัญศึกษา ได้จัดโครงการศูนย์เด็กปฐมวัยขึ้น เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าหารูปแบบและแนวทางในการดำเนินกิจการของศูนย์เด็กปฐมวัยที่เหมาะสม อีกโครงการหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ คือ กรมการฝึกหัดครู ได้จัดโครงการศูนย์ปฏิบัติการทดลองเด็กก่อนวัยเรียน โครงการนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะค้นคว้าเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและทดลองด้านโภชนาการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียน การสอน การผลิตตำราอันเป็นการฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ ให้แก่นักศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู และเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียนให้แก่บุคลากรจากหน่วยงานอื่น ๆ และบุคคลที่สนใจโดยการจัดการอบรมให้เป็นครั้งคราวไป

หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา กรมการฝึกหัดครู ทบวงมหาวิทยาลัย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ อีกหลายแห่งที่จัดการศึกษาระดับนี้เป็นงานอันสำรอง เพื่อจะส่งเสริมให้

งานหลักดำเนินไปได้ด้วยดี เช่น กรมอนามัย กรมประชาสงเคราะห์ กรมศาสนา กรมพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร มูลนิธิ สมาคม เป็นต้น

2. ระดับประถมศึกษา ในปี พ.ศ.2441 ได้เริ่มมีโครงการศึกษาเป็นครั้งแรก มีการแบ่งการศึกษาเป็นกรุงเทพฯ และหัวเมือง การเล่าเรียนเบื้องต้นหรือประถมศึกษาใช้เวลาเรียน 6 ปี แล้วจึงต่อการเล่าเรียนเบื้องต้นต่อไป โครงการศึกษา พ.ศ.2445 แบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเภท คือ (1) ประเภทสามัญ ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้และการฝึกหัดอย่างหนึ่งอย่างใดที่บุคคลทุกคนควรรู้ แบ่งเป็นประถมศึกษา (ประโยค 1) มุ่งให้ออกเป็นราษฎรสามัญ ใช้เวลาเรียน 3 ปี อายุระหว่าง 10 - 12 ปี มัธยมศึกษา (ประโยค 2) มุ่งให้ออกเป็นเสมียนหรือค้าขาย ใช้เวลาเรียน 3 ปี อายุระหว่าง 13 - 15 ปี อุดมศึกษา (ประโยค 3) มุ่งให้ออกทำราชการ ใช้เวลาเรียน 5 ปี อายุระหว่าง 16 - 20 ปี อีกประการหนึ่งคือ (2) วิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาในวิชาความรู้หรือศิลป การฝึกหัดอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่จำเป็นสำหรับสามัญชนทุก ๆ คนจะควรรู้ เป็นความรู้พิเศษโดยเฉพาะสิ่ง เรียกว่า การศึกษาพิเศษ แบ่งเป็น ประถมศึกษาพิเศษ มัธยมศึกษาพิเศษ อุดมศึกษาพิเศษ

ในปี พ.ศ. 2464 มีประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาตั้งแต่ 1 กันยายน 2464 โดยบังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์ โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน

ในปี พ.ศ.2475 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติขึ้น โดยแบ่งการศึกษาเป็นสามัญศึกษา กับ วิสามัญศึกษา

สามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาสามัญ วิชาคณิตศาสตร์เบื้องต้น วิชาศีลธรรม ฯลฯ แบ่งเป็น

1. มูลศึกษา เป็นการศึกษาก่อนประถมศึกษา
2. ประถมศึกษา ป.1-ป.4 กำหนดเวลาเรียน 4 ปี จบแล้วเรียนต่อ
 ประถมวิสามัญปีที่ 5 - 6 สอบไล่ได้ ป.6 จึงถือว่าพ้นการบังคับตามพระราชบัญญัติ
 ประถมศึกษา
3. มัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ตอน คือ มัธยมต้น ม.1 - ม.4 มัธยม
 ปลาย ม.5 - ม.8
4. อุดมศึกษา รับช่วงจากมัธยมปลาย

วิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งเรียนสำเร็จแล้วออกประกอบ
 อาชีพได้ตามควรแก่คุณภาพ เช่น วิชาเกษตรกรรม หัตถกรรม พณิชยการ ฯลฯ แบ่ง
 เป็น

1. ประถมวิสามัญ รับช่วงจากประถมสามัญปีที่ 4 เรียน 2 ปี คือ
 ป.5 - ป.6
2. มัธยมวิสามัญ รับช่วงจากมัธยมต้นปีที่ 4 จำแนกกว้าง ๆ เป็น
 แผนกเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยการ ซึ่งในแผนกหนึ่ง ๆ จะมีการเรียนที่ปี
 แล้วแต่ความเหมาะสมแก่วิชา เมื่อจบแล้วประกอบอาชีพได้

ใน พ.ศ.2478 ได้มีการประกาศใช้ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา
 พุทธศักราช 2478" (ฉบับที่ 2) โดยบังคับใช้ทั่วประเทศ โดยบังคับให้เด็กทุกคน
 ที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 (ฉบับเดิม
 บังคับเด็กที่มีอายุ 7 ปีบริบูรณ์ เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุ 14 ปีบริบูรณ์)

ในปี พ.ศ.2503 ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503
 ได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 สาย คือ สายสามัญศึกษาและสายอาชีพ ระดับการศึกษา
 แบ่งออกเป็น

ประถมศึกษาตอนต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 ถือว่าเป็นการศึกษาบังคับ
โดยทั่วไป

ประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 7 เป็นการศึกษาใน
ระดับมัธยมศึกษาเดิม และเป็นการศึกษาบังคับเฉพาะแห่ง ผู้ที่จบประถมปลายมีทางต่อ
ทั้งอาชีวศึกษาและมัธยมวิสามัญได้

มัธยมวิสามัญศึกษาตอนต้น 3 ปี ตอนปลาย 2 ปี

อุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัย ได้ขยายออกไปหลายสถาบันและหลายสาขา

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2503 นั้น ได้เริ่มใช้พระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา 2505 ขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี โดยบังคับเฉพาะแห่งที่เห็น
ว่ามีความพร้อมที่จะขยายให้เด็กในเกณฑ์บังคับได้เรียนสูงขึ้น ได้กำหนดอายุใน
เกณฑ์บังคับอายุ 15 ปีบริบูรณ์

ในปี พ.ศ.2520 ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน
ประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 และมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ.2521
การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติฉบับปัจจุบันนี้ แบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ระดับ
ก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน 6 ปีติดต่อกัน เป็นการศึกษา
ภาคบังคับ ซึ่งจัดให้แก่เด็กที่มีอายุระหว่าง 6 - 11 ปีตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ.2520 ระบุไว้ว่า รัฐจะจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงบริบูรณ์ สำหรับสถานศึกษา
ของรัฐและท้องถิ่นจะจัดให้เปล่าโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน สำหรับหลักสูตร พ.ศ.2521
จัดเป็นตอนเดียวตลอด ใช้เวลา 6 ปี เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้จัดขึ้นแบบ
ให้จบในตัวเอง รวมทั้งเน้นการศึกษาเพื่อสังคม และเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอด-